

מרכז המידע למודיעיין ולטרור
המרכז למורשת המודיעין (מל"מ)

15 ביוני, 2009

נאום בר-אילן של ראש ממשלת ישראל ומבחר תגובות ראשוניות

קריקטורה המבטאת את תגובת הרשות הפלסטינית לנאום
- הנאום מוצג כסטירת לחי לנשיא אובמה (אלאייאם 15
ביוני)

נאום נתניהו באוניברסיטת בר-אילן
(צילום: לע"מ, 14 ביוני)

כללי

1. ב- 14 ביוני נשא ראש ממשלת ישראל בנימין נתניהו נאום מדיני באוניברסיטת בר-אילן. במוקד הנאום עמדה הבעת נכונות להקים מדינה פלסטינית לצד המדינה היהודית ובתנאי שהיא תהיה מפורזת, ושהפלסטינים יכירו במדינת ישראל כמדינת הלאום של העם היהודי.
2. הממשל האמריקאי קידם בברכה את הנאום וכינה אותו "צעד חשוב". גם שר החוץ הצרפתי שיבח את הנאום באומרו, כי הוא מהווה צעד קדימה לקראת רעיון המדינה הפלסטינית. דוברים מטעם הרשות הפלסטינית וחמאס גינו אותו, לעיתים בחריפות יתרה, בכנותם אותו נאום קיצוני וגזעני. גם העולם הערבי הגיב בקרירות לנאום.

עיקרי הנאום

3. הנאום, שנמשך 25 דקות, התמקד בסכסוך הישראלי-פלסטיני (נושא האיום האיראני והסכנה שהוא מהווה לאזור ולעולם הוזכר בתחילתו רק בקצרה). בנאום שטח ראש הממשלה את עיקרי משנתו המדינית בכל הנוגע לפתרון הסכסוך בהביעו נכונות להקמת מדינה פלסטינית לצד המדינה היהודית, בתנאי שהיא תהיה מפורזת, שהפלסטינים יכירו במדינת ישראל כמדינת הלאום של העם היהודי.

4. בנאומו פנה ראש הממשלה למנהיגי מדינות ערב וקרא להם לדבר שלום ולעשות שלום. הוא גם קרא לפלסטינים להתחיל מייד במשא ומתן ללא תנאים מוקדמים בהדגישו את מחויבותה של ישראל להסכמים הבינלאומיים ואת שאיפתה לחיות עם הפלסטינים בשלום, בשכנות טובה ובביטחון. הוא הדגיש, כי שורש הסכסוך היה ונשאר הסירוב הערבי להכיר "בזכותו של העם היהודי למדינה משלו במולדתו ההיסטורית" אולם הזכיר שמצרים וירדן יצאו ממעגל האיבה כשחתמו על חוזה שלום.

5. ראש הממשלה ציין, כי הפלסטינים חוזרים ומעלים תביעות, שאינן מתיישבות עם רצון לסיים את הסכסוך. ישראל ניסתה לקדם את השלום באמצעות נסיגות, הן בהסכם והן ללא הסכם, הן בנסיגות חלקיות והן בנסיגה מלאה מרצועת עזה. בתמורה נענתה ישראל בגל של טרור מתאבדים, בירי אלפי טילים לשטחה ובהמשך האיבה כלפיה. נתניהו הזכיר כי החמאס שבה ומצהירה על כוונתה "לשחרר" את שטח מדינת ישראל ("את אשקלון ובאר שבע את עכו וחיפה") בהוסיפו כי גם המתונים שבקרב הפלסטינים אינם מוכנים להכיר במדינת ישראל כמדינת הלאום של העם היהודי.

6. בהמשך הציב נתניהו **שני תנאי יסוד** לסיום הסכסוך עם הפלסטינים: **תנאי היסוד הראשון** הינו "הכרה פלסטינית פומבית, מחייבת וכנה בישראל, כמדינת הלאום של העם היהודי". **תנאי היסוד השני**: "השטח שבידי הפלסטינים חייב להיות מפורז, עם סידורי ביטחון מוצקים לישראל... אנחנו לא רוצים קסאמים על פתח תקווה, גראדים על תל אביב וטילים על שדה התעופה בן גוריון". הפלסטינים לא יורשו להכניס לשטחם רקטות וטילים, להקים צבא, לסגור בפני ישראל את המרחב האווירי או לכרות בריתות עם מדינות וגורמים כמו איראן וחזבאללה. **בתמורה ליישום שני תנאי יסוד אלו תהייה מוכנה ישראל, במסגרת הסדר שלום עתידי, להגיע לפתרון של מדינה פלסטינית מפורזת שתתקיים לצד המדינה היהודית.**

7. נתניהו הוסיף, כי הנשא הטריטוריאלי התלוי ועומד בין ישראל לפלסטינים יידון בהסדר הקבע ועד אז "אין לנו כוונה לבנות יישובים חדשים או להפקיע קרקע להרחבת יישובים קיימים", "אבל יש צורך לאפשר לתושבים לחיות חיים נורמאליים". "ירושלים בירת ישראל תישאר מאוחדת, תוך המשך קיום חופש הפולחן לכל הדתות". ישראל גם תעשה כל מאמץ להקל על חופש התנועה של הפלסטינים "כדי שחיהם יוקלו ורווחתם תגדל". אולם, מעל הכל, הוסיף

נתניהו, "הפלסטינים צריכים להכריע בין דרך השלום לדרך החמאס". על הרשות הפלסטינית להשליט חוק וסדר ברצועת עזה ולגבור על חמאס, שכן: "ישראל לא תשב סביב שולחן המשא ומתן עם טרוריסטים שמבקשים להשמידה". נתניהו סיים נאומו בקריאה למנהיגי העולם הערבי ולפלסטינים להמשיך בדרכם של מנחם בגין ואנואר סאדאת, של יצחק רבין והמלך חסיין.

תגובות בזירה הפלסטינית

הרשות הפלסטינית

8. דוברים מטעם הרשות הפלסטינית הזדרזו לגנות בחריפות את נאומו של בנימין נתניהו תוך שהם שמים את הדגש על דרישותיהם שלא נכללו בנאום¹. עיקרי התגובות:

א. **צאאב' עריקאת**, ראש מחלקת המו"מ באש"פ, אמר כי נתניהו לא הזכיר בנאומו את גבולות 1967 ואת הפסקת הבנייה בהתנחלויות. לטענתו נושאי ירושלים, הפליטים, הביטחון והמים הוצאו למעשה מהמו"מ. לדבריו נאום נתניהו שם קץ למו"מ ("כל הניסיונות להתחיל תהליך שלום נעו באיטיות כמו צב, ונתניהו בנאומו הפך את הצב על גבו"). הוא הוסיף כי נתניהו יחכה 1,000 שנים לפני שימצא פלסטיני, שישתף פעולה עם "הצעותיו העלובות" למשא ומתן כלכלי או בטחוני. הוא טען, כי אל לנתניהו להאשים את חמאס בפגיעה בתהליך השלום, שכן מי שפוגע בתהליך "הוא זה שמעדיף להכתוב ולכפות על פני ניהול מו"מ ושלום". עריקאת דרש מהעם הפלסטיני לפעול באופן מידי להשגת אחדות לאומית וממדינות ערב לדבוק ביוזמה הערבית ולהימנע מנורמליזציה עם ישראל לפני שזו תיסוג לקווי 1967. הוא קרא לנשיא ארה"ב, לחייב את נתניהו ליישם את מפת הדרכים ולמלא אחר התחייבויות קודמות של ישראל, משום שהכדור נמצא במגרש שלו (ערוץ אלג'זירה, 14 ביוני).

ב. **נביל אבו רדינה**, דוברו של אבו מאזן, הגיב באומר, כי נאומו של נתניהו פוצץ את כל היוזמות והציפיות והציב מכשולים בפני מאמצי השלום (סוכנות ופא, 14 ביוני). הוא ציין שהעדר ההכרה של נתניהו בירושלים המזרחית כבירת המדינה הפלסטינית והעדר פיתרון לבעיית הפליטים הפלסטינים לא יובילו לשלום "צודק וכולל". הוא קרא לממשל האמריקאי "לקחת אחריות בעניין זה". לטענתו דברי נתניהו מאתגרים באופן ברור את הממשל האמריקאי, את עמדות הפלסטינים ואת עמדות הקהילה הבינ"ל והעולם הערבי מוסלמי (אלאיאם, 15 ביוני).

ג. **נביל עמרו**, נציג הרשות הפלסטינית בקהיר, כינה את נאומו של נתניהו "תכסיס [המכוון לעבר] לארה"ב", שאינו מהווה שום אף צעד רציני לשלום. לדבריו הנאום הינו "הצגה אומללה של עמדה מדינית שנועדה להרגיע את אובמה" ודרש מנשיא ארה"ב לחייב את נתניהו לקבל את פתרון שתי המדינות (סוכנות ופא, 14 ביוני).

¹ יצוין כי בימים שקדמו לנאום נתניהו התבטא צאאב' עריקאת בחריפות נגד ישראל וטען כי בנימין נתניהו סבור, כי הוא יכול להוליך שולל את הפלסטינים בנאומו הצפוי ב-14 ביוני (רדיו קול פלסטין, 11 ביוני). הוא גם צפה כי אם ישראל לא תפסיקה את בניין ההתנחלויות היא תעמוד בפני שתי חלופות: או המשך הכיבוש, אנרכיה, שפיכות דמים ואלימות בכל האזור או הקמת מדינה שמפלה בין תושביה (שם). במסיבת עיתונאים משותפת עם השליח האמריקני ג'ורג' מיטשל הוא ניסה להמעיט מחשיבות נאומו הצפוי של נתניהו באומרו כי אם מטרת הנאום הינה יחסי ציבור הרי שהפלסטינים כבר "היו בסרט הזה" (אלערביה, 10 ביוני). הוא דרש מנתניהו תשובה ברורה "כן או לא" לשאלה האם הוא מסכים לחידוש המו"מ סביב סוגיית הליב ה והוסיף כי לפלסטינים אין צורך בנאומים אלא בתשובה פשוטה (ערוץ אלקדס, 10 ביוני).

חמאס וארגונים נוספים

9. דוברי חמאס ושאר ארגוני הטרור מתחו ביקורת (כצפוי) על נאום נתניהו, בכנותם אותו נאום קיצוני וגזעני. לדבריהם נאומו מוכיח שוב, כי לא ניתן לנהל משא ומתן עם ישראל וכי על הפלסטינים לבחור בדרך "ההתנגדות" (קרי, הטרור).

10. להלן עיקרי התייחסויות ראשוניות של דוברי חמאס:

א. **אסמאעיל רצ'ואן**, בכיר חמאס, הדגיש כי נאום נתניהו הוא "גזעני ולא מחדש" והוא מהווה "סטירת לחי לכל אלה שמהמרים על מאמצי השלום וההסדר עם ישראל" (פאל טודיי, 14 ביוני).

ב. **פוזי ברהום**, דובר חמאס, אמר כי נאומו של נתניהו משקף את האידיאולוגיה הגזענית והקיצונית שלו ואין הוא מתחשב בזכויות העם הפלסטיני (אתר מרכז אלביאן, 14 ביוני).

ג. **סאמי אבו זהרי**, בכיר חמאס, אמר, כי מה שהציע נתניהו בנאומו הוא שלום כלכלי בתמורה להכרה ונורמליזציה. בכנותו את הנאום "חזיון התעתועים" אמר, כי נאומו של נתניהו הוא נאום גזעני הקורא לעם הפלסטיני להכיר במדינה יהודית אולם בו בזמן מתנכר לעם הפלסטיני ולזכויותיו ומציע לו מדינה ריקה מתוכן: ללא זהות, ללא ריבונות, ללא ירושלים, ללא זכות השיבה, ללא צבא ותחמושת (ערוץ אלאקצא, 14 ביוני).

ד. **אסאמה חמדאן**, נציג חמאס בלבנון, אמר כי כל אלה המנסים לשכנע את הפלסטינים לנהל משא ומתן עם ישראל לא יוכלו לעשות זאת לאחר נאומו של ראש הממשלה. זאת מכיוון שאף פלסטיני לא יהיה מוכן לכך שירושלים המאוחדת תהיה בירת ישראל. לגבי "זכות השיבה" אמר כי הפליטים הפלסטינים יילחמו על זכותם לשוב לבתיהם גם אם הנהגתם תוותר על זכות זאת. לגבי אופי המדינה הפלסטינית, אליה התייחס ראש הממשלה נתניהו, טען חמדאן כי היא חסרת כל ריבונות ויכולת להגן על עצמה (אלג'זירה באנגלית, 14 ביוני).

אסאמה חמדאן בראיון טלוויזיוני (אלג'זירה, 14 ביוני)

ד. **אחמד בחר**, ממלא מקום יו"ר המועצה המחוקקת, אמר כי נאום "ראש ממשלת האויב", בנימין נתניהו הוא נאום גזעני שיסודו ביטול העם הפלסטיני, גזלתו והתעלמות ממכאוביו. לדבריו זהו "נאום ציוני, חצוף, מתנשא, גדוש באיומים. עוד הוסיף כי הנאום

מוכיח כי "ההתנגדות" היא הדרך היחידה עבור הפלסטינים לקבל את הזכויות המגיעות להם. בחר קרא לפלסטינים להתאחד מול "ההתנשאות הציונית" והאיומים "שיצאו מפי הטרוריסט נתניהו" (אלאנתקאד, לבנון, 15 ביוני).

11. **דאוד שהאב**, דובר הג'האד האסלאמי בפלסטין, אמר כי נאומו של נתניהו מדגיש את גל הקיצוניות הפושט בישראל ועל כן בלתי אפשרי להגיע להסכם מדיני עם ישראל (פאל טודיי, 14 בינוי).

העולם הערבי

כללי

12. העולם הערבי **הגיב בקרירות** לנאומו של בנימין נתניהו. בשלב זה מרבית התגובות הן בדרך כלל של כלי התקשורת ולא של מנהיגים. רוב הפרשנים דוחים את הנאום בראותם אותו כמבטל את כל היוזמות הקודמות ומעמיד דרישות חדשות, שיקשה על הפלסטינים למלא.

מצרים

13. נשיא מצרים חסני מבראכ, בתגובה ראשונה, ציין כי איש לא ייענה לדרישתו של נתניהו מהפלסטינים להכיר באופייה היהודי של מדינת ישראל וכי דרישה זו רק מסבכת את העניינים. לדבריו, יש לשוב מיד למשא ומתן אודות הסדר קבע מהמקום בו פסק (סוכנות הידיעות המצרית מנה, המצוטטת ע"י ynet, 15 ביוני).

סוריה

14. התקשורת הסורית דחתה על הסף את נאומו של נתניהו בקובעה, כי הנאום מוכיח את המרחק הקיים בין תפיסותיו של נתניהו לבין היוזמות הבינלאומיות והערביות. כך למשל:

א. בכותרתו הראשית של העיתון הסורי **אלוטן** נכתב, כי נתניהו הוכיח בנאומו את קיצוניותה וגזענותה של ישראל (אלוטן, 15 ביוני).

הכותרת הראשית של אלוטן (15 ביוני)

- ב. **אסעד עבוד**, עורך העיתון **אלת'ורה**, כתב כי ישראל רחוקה מתפיסת השלום כרחוק מזרח ממערב. לדבריו, יהיה זה בזבוז זמן להמתין עד אשר יחול שינוי בחשיבה של נתניהו, שלדבריו זכה בבחירות על סמך קיצוניות וגזענות, שכן נאומו החזיר את המצב לתקופה שלפני תחילת הדיאלוג (אלת'ורה, 15 ביוני).
- ג. **סמירה אלמסאלמה**, עורכת העיתון **תשרין**, אמרה שהנאום הוכיח כצפוי שנתניהו דוחה את היוזמה הערבית, את השלום ואת כל היוזמות וההחלטות הבינלאומיות, שתבעו מישראל לכוון שלום (תשרין, 15 ביוני).

לבנון

15. העיתונות הלבנונית גם היא מתחה ביקורת על הנאום. ביומון הלבנוני **אלספיר** (פרו סורי בעמדותיו) נטען, כי נאום נתניהו היה בבחינת "הכרזת מלחמה" יותר מאשר הצעה לניהול משא ומתן שכן הנאום מציב תנאים בלתי אפשריים, דוחה את כל היוזמות הקודמות ומחזיר את ישראל שנים לאחור לתקופה שלפני ההסכמים (אלספיר, 15 ביוני). העיתון **אלאח'באר** התומך בחזבאללה כותב, כי הנאום הוא מכה ניצחת על מאמצי ההסדר ו"סטירת לחי לנישא ארה"ב" (אלאח'באר, 15 ביוני).

ירדן

16. מאמר מערכת ביומון **אלדסתור** כותב כי נתניהו נתן בנאומו סטירת לחי לתהליך השלום ולמאמצים הערביים, האמריקאים והבינלאומיים. עוד נכתב כי נאומו לא הפתיע וכי הוא ניסה לסלף את ההיסטוריה ולהוכיח כי ישראל איננה מעוניינת בשלום אלא "בכביוש ומלחמות". לדברי העיתון מצב זה דורש עמדה נחרצת על מנת לרסן את "השיגעון הזה" לפני שהמצב יחמיר (אלדסתור, 15 ביוני).

הליגה הערבית

17. **מחמד צביח**, עוזר מזכ"ל הליגה הערבית לענייני פלסטיין אמר כי הנאום הצליח לרצות את הקיצוניים בישראל אך הוא רחוק מאד מדרישות השלום של העם הפלסטיני ומדינות ערב.

הזירה הבינלאומית

ארה"ב

18. הממשל האמריקאי, קידם בברכה את נאומו של נתניהו והתייחסותו למדינה פלסטינית נפרדת וכינה אותו "**צעד חשוב**". דובר הבית הלבן רוברט גיב אמר שהנשיא אובמה מחויב לשתי מדינות- ישראל כמדינה יהודית לצד מדינה פלסטינית עצמאית, במולדת ההיסטורית של שני העמים. הוא מאמין שפיתרון זה יכול וחיוב להבטיח את ביטחון ישראל ולמלא את השאיפות הלגיטימיות הפלסטיניות למדינה ברת קיימא (רויטרס, 14 ביוני).

צרפת

19. **ברנרד קושניר**, שר החוץ הצרפתי, שיבח את הנאום ואמר כי הוא מהווה צעד קדימה ברעיון המדינה הפלסטינית. קושניר הוסיף כי צרפת תפעל יחד עם אירופה וארה"ב לחידוש תהליך השלום. קושניר קרא לשני הצדדים לקבוע את גבולותיה של המדינה הפלסטינית ולטפל בסוגיות מעמד הקבע בעיקר ירושלים, הגבולות והפליטים (סוכנות הידיעות הצרפתית, 15 ביוני).